

Sokféle, de: puceráj

szöveg: Elek Lenke, fotó: Sebestyén László

– A fogyasztói társadalom tehet erről – fakad ki tisztítós ismerősöm, akihez egyre kevesebben térnek be. – A „vedd meg, dobd el” szemlélet már ott tart, hogy a felsők – milyen fura gyűjtőszó – legtöbbször vagy kézzel is ki lehet lögyölni, vagy meg sem érik azt a kort, mire betagozódna a ruhatárba, állandó darabok lennének, amelyeket hordunk, amelyekre vigyázni kell. Aztán otthon kiderül, a blézert vagy tisztítani kell vagy tényleg csak kézzel lehet mosni, 30 fokon Ezen a legtöbb tizen- és huszon-, sőt harmincon-éves is megdöbben. Kézzel? Hol élünk, a középkorban? Hogy? Tisztítóba kell vinni? De az mesz-veszterkor leöntött póló rendbe hozatala, mint amennyit érte – leárazva – fizettek.

Hol van már a naftalin?

A legtöbbünk számára mára luxus lett a vegytisztítás. A több millió nyugdíjas és létminimum alatt élő nem is nagyon tudja megfizetni még egy zakó vagy egy blézer kezelését sem: ez utóbbi tarifája 1500 forintnál kezdődik, amiért egy kiló húst lehet venni hétvégére...

– Én ezt a kis kabátot 300 forintért vettem egy kilós turkálóban. Eszem ágában

sincs tisztítani, lehet, hogy kézzel is mosható. Ha nem, a kuka mellé rakom egy zacskóban, és holnap veszek ugyanennyiért egy másikat – legyint egy hölgy a second handben.

Évtizedekkel ezelőtt az embereknek tizedennyi ruhájuk volt. mint ma, de azt egy életre megbecsülték. Kabátok, estélyik, kepek sorakoztak féltve-védve, levendula- és naftalinszagban a polgári otthonok szekrényeiben, amelyekben még kényelmesen elfértek. A jómódúaknak is tizedannyi volt a ruhatára, mint ma egy középosztálybeli családnak.

A parasztasszonyok kézzel csapdosták, mosták az alsósoknyát, réklit. A hímzett, gyöngyözött pruszlikot, berakott, bevasalt szoknyát csak ünneplőre, templomba, húsvéti locsolós sétára, pünkösdi körmenetre vették fel, aztán kirázták, kiszellőztették, és levendulával, rozsmaringággal együtt visszarakták a ládába, sifonérba. Ágyneemt ritkán cseréltek, akkor viszont lúggal forrázták-döngölték, patakvízben öblítették, napon szárították. A parasztembereket sokszor abban a ruhában temették el, amiben még vőfély korukban ropták a táncot.

A mosás, a ruhatisztítás színvonala, fontossága mindig arról szólt, mennyire volt az ember fontos igénye a higiénia. Évszázadokon keresztül kevéssé – emlékezzünk csak sárga Izabella-galléjára. Vagy arra a tényre, hogy az alsóneműt – és annak váltását – ugyancsak néhány száz éve találták fel. Jóval később jöttek divatba a természetes tisztítószeres, az ecet, a citrom, a szóda-bikarbóna. Főleg miután az emberek elkezdtek utazni, és hordani kezdték a szemüveget...

A ruhatisztítás szükségessége mindig szorosan összekapcsolódott a higiéniaival, amely még a 20. század harmincas éveiben is eltért mai igényeinktől. Emlékezzünk csak rá, hogy Schneider Mátyás Hyppolitnak arra a kérdésére, hogy mikorra kéri a fürdőt, azt feleli: szombatra. A napi fürdés és tisztálkodás eleinte kacér dolognak számított, később pedig luxusnak, úri passzióknak.

A nagymosás pedig nehéz fizikai munka volt, a vizet pedig szívó vásznak, a maró lúgok, fullasztó szagú kékítő és keményítő sem tettek jót az egészségnek – a mosónők tényleg korán haltak.

A ruhatisztító tipikus városi szolgáltatás. A legpatinásabb Budapesten a Tichy cégé, amely 1930 óta fogalom és minőség. A Bródy Sándor utcai szalon közönsége az elitből – no meg a környéken lakókból – kerül ki. Színművészek, énekesek, rádiósok alkották és alkotják a törzsügyfélkört. A legnehezebb, legproblémásabb és legújabb kelméknek is ismerik minden tulajdonságát, tisztában vannak a szakma friss külföldi újításaival. Elvállalják a legkényesebb menyasszonyi ruhakölteményeket és estélyiket is.

Sztárok szalonja

Ildikó és Andrea – ikertestvérek – szível-lélekkel folytatják szüleik, nagyszüleik mesterségét. A Bródy Sándor utcai szalonban mintha megállt volna az idő. Bundák, blézerek, szoknyák, fehér túllcsodák suhognak fent az üzlet légtérében. Nem hagyják benne a kabátban a foltot, és ha úgy kívánja a helyzet, csak egy ruhát tesznek be a gépbe, hogy ne fogja össze semmi más. Bár ma már csak halvány nyoma van itt a Magyar Rádióknak, még mindig betérnek neves színművészek az üzletbe, ahol hajdanán Őze Lajos üldöngélt-pihengetett és Szemes Mari sminkelt a hátsó traktusban. Bessenyei Ferenc meg csak úgy beköszönt, futtában, harsányan.

– A kelmeismeret változatlanul igen fontos, mert olykor a beadott holmíkról már hiányzik a kis eligazító cédula, vagy levágja a kedves ügyfél, mert zavarja a nyakánál – tudom meg. De akkor is meg kell állapítani, miből készült. Súlyos brokát anyag kandikál ki egy nagy zacskóból – a gödöllői királyi kastély egyik drapériája. Egy szép kék, már a tavaszt idéző kosztium, az egyik híres divattervező munkája, már készen várja, hogy érte jöjjenek. Folytatja-e a következő nemzedék a szakmát? Ki tudja, még nem döntöttek a gyerekek. De bíznak benne, hogy nem szakad meg a családi hagyomány.

Patyolattal, majd nélküle

A második világháború után a legtöbb szalont államosították, néhány maradt csupán, egy-két családi alkalmazottal. Megjelent a Patyolat, a „dolgozó nők jó barátja” (akárcsak a konzerv meg a mirelit), ugyanakkor a kabarék kedvenc témája, hiszen itt nem finom kézi munkáról van szó: naponta piszkos ruhák tonnáiát mossák, tisztítják. Ez a megfizethető szolgáltatás a mosás terhére sokáig tényleg leveszi a nők válláról.

A mosógépek forgalma – emlékezzünk csak a legendás Két emelet boldogság című

Herskó filmre, amikor a mama bizalmatlanul méregeti a mára kezdetlegesnek tűnő masinát – kisebb hezitálás után felfut, és ezzel párhuzamosan mennek lassan tönkre a Patyolatok. A rendszerváltás, a privatizáció végleg betesz nekik. (Nem minden országban van ez így: a racionális és szociális érzelmű skandináv országokban minden nagyobb városi házban közös mosószalon működik, energiatakarékossági okokból. A helyiségben kávéznak, olvasnak, tévéznek, amíg megy a gép, de akkor csak egy adott család használja a helyiséget, az előre megbeszélte időtartamban. Ennek a költsége benne van a lakbérben. Nálunk vajon működne?)

A rendszerváltás után jelennek meg a „maszek” szalonok, többségük külföldi tőkeháttérrel. Némelyikük tönkre megy, olyan forgalmas helyen is például, mint a Nyugati pályaudvar – igaz, egyre fontosabb szemponttá válik a parkolás. A másik, még lényegesebb ok, a tisztítás költsége. Megjelent újabban Budapesten néhány amerikai típusú önkiszolgáló mosoda is, de ehhez keveseknek van még kedve, bizalma, no meg ezek nem ruhatisztító szalonok. Elindult egy új szolgáltatás is, amikor házhoz jönnek a piszkos holmiért, és vissza is viszik a tiszta ruhát, ez fontos lehet például nehezen mozgó időseknek vagy kismamáknak, akik nem hagyhatják magukra gyermeküket.

A kórházaknak, idősek otthonainak címzett szolgáltatásra közben egyre nagyobb az igény. Az ilyen természetű üzleteket ma pályázatok kiírásával kötik, amelyekben nem is annyira a vállalási ár, hanem inkább a szolgáltatás tartalma és minősége a döntő – hangzott el a Magyar Textiltisztító Egyesület egyik szakmai összejövetelén.

Szintén nagy tételben gondolkodnak a szállodák. A több száz szobás hotelekben többnyire helyben mossák az ágyneműt, de a kisebbek, ahol a szűkös és drága belvárosi terület miatt házon belül nem fér el a mosoda, hozzák-viszik a szennyeset, a tisztát. Néhány budapesti ötcillagos külső ügyfélnek is vállal.

A minap aztán a Mariahilferstrasse egyik mellékutcájában sétálva ráakadtam egy kis szalonra, és felpillantottam a feliratára: Putzerei. Mintha csak visszamentünk volna *Karinthy* korába. Bár a hazai textiltisztító üzemek nyolcvan százaléka ma is kisvállalkozás. Úgy látszik, szennyesünk tisztára varázslása örök érvényű bizalmi teendő maradt... ●

Ahány ország, annyiféle respektje van a mosásnak, kelmetisztításnak. Indiában szinte csak férfiak mosnak, kézzel-lábbal, komoly fizikai munkáról lévén szó. A külföldre emigráltak közül a világ számos nagyvárosában dolgoznak a ruhatisztító iparban – a kínaiak mellett – szírek és görögök.

A századfordulótól kezdve, Budapesten, akárcsak Bécsben, egymás után nyíltak a pucérájok, a gyáripar, a hivatalnokréteg, a nagyáruházak léte már megkövetelte, hogy hétköznapi is jobb és tisztább ruhában dolgozzanak nők és férfiak.

Egyre finomabb kelmék jelennek meg, de még mindig természetes alapanyagúak. Ahogy elérhetőbbé válik a hernyóselem, a batiszt, a muszlin, a tüll, mind rafináltabb vegyszerekre van szükség. A bonyolult szabászati munkát igénylő, sokféle anyagot magukba foglaló öltönyöket, blézereket profi szakemberre kell bízni, számos okos vegyületet bevetve. A gyári munkaruhákat viszont erős mosószerekkel vagy benzinnel varázsolják tisztává.

Vidéken ugyanakkor még a módosabb gazdák is szinte rongyos, foltozott gúnyákban járnak ki a földekre – a kifejezetten csak mezőgazdasági munkavégzésre használt ruhanemű fogalma nem ismert –, csak ünnepekre vesznek fel megkímélt holmikat, így azok nem is szorulnak gyakran tisztításra.